

SERIA DE AUTOR
MILAN KUNDERA

MILAN KUNDERA s-a născut în 1929,
în Cehoslovacia.
În 1975 s-a stabilit în Franța.

OPERE ALE LUI MILAN KUNDERA

Scrise în cehă:

Gluma, roman
Iubiri caraghioase, nuvele
Viața e în altă parte, roman
Valsul de adio, roman
Cartea râsului și a uitării, roman
Insuportabila ușurătate a ființei, roman
Nemurirea, roman

Scrise în franceză:

Jacques și stăpânul său. Omagiu lui Denis Diderot, teatru
Arta romanului, eseu
Testamente trădate, eseu
Lentoarea, roman
Identitatea, roman
Ignoranța, roman
Cortina, eseu în șapte părți
O întâlnire, eseu
Sărbătoarea neînsemnătății, roman

DESPRE OPERA LUI MILAN KUNDERA:

Kvetoslav Chvatik, *Lumea romanescă a lui Milan Kundera*
Éva Le Grand, *Kundera sau memoria dorinței*
Jocelyn Maixent, *Secolul XVIII al lui Milan Kundera*
Maria Nemcova Banerjee, *Paradoxuri terminale*
François Ricard, *Ultima după-amiază a lui Agnes*,
eseu despre opera lui Milan Kundera
Guy Scarpetta, *Vârsta de aur a romanului*
Guy Scarpetta, *Variațiuni asupra erotismului*

MILAN
KUNDERA
LENTOAREA

Traducere din franceză de
EMANOIL MARCU

HUMANITAS
fiction

1

Ne-a venit chef să petrecem seara și noaptea la un castel. Multe castele, în Franța, au devenit hoteluri: un pătrat de verdeată pierdut în mijlocul unei întinderi urâte și golăse; un colțișor cu alei, arbori și păsări înconjurat de un păienjeniș de șosele. Sunt la volan și, în retrovizor, văd o mașină care vine din urmă. Semnalizatorul stânga clipește și toată mașina trepidează de nerăbdare. Șoferul așteaptă ocazia să mă depășească; pân-dește momentul la fel cum un uliu pân-dește o vrabie.

Vera, soția mea, îmi spune:

— La fiecare cincizeci de minute, pe șoselele Franței moare un om. Uită-te la nebuniiăștia care gonesc lângă noi. Sunt aceiași care, când o bătrână e jefuită sub ochii lor pe stradă, știu să fie foarte prudenți. Cum se face că la volan prind dintr-odată curaj?

Ce să-i răspund? Eventual: omul ghemuit pe motocicletă nu se poate concentra decât

la secunda zborului său; se agață de o frântură de timp ruptă și de trecut, și de viitor; e smuls din continuitatea timpului; e în afara timpului; cu alte cuvinte, se află într-o stare de extaz; uită atunci de vârstă, uită de soție și de copii, iar frica dispare, căci frica își are sursa în viitor, iar cine s-a eliberat de viitor nu mai are de ce să se teamă.

Viteza este forma de extaz dăruită omului de revoluția tehnologică. Spre deosebire de motociclist, alergătorul e prezent în trupul său tot timpul, silit să gândească întruna la oboseala și băătăturile lui; omul care aleargă își simte greutatea, vârsta, este mai conștient ca oricând de sine și de curgerea vieții sale. Totul se schimbă când, pentru a dobândi viteza, recurge la ajutorul unei mașini: trupul lui iese atunci din joc, iar el savurează o viteză pură, o viteză în sine, o viteză-extaz.

Stranie combinație: răceala impersonală a tehnicii și beția extazului. Îmi amintesc de o americană întâlnită în urmă cu treizeci de ani, un soi de aparatcik al erotismului: cu un aer sever și entuziast, mi-a predat o lecție (glacial teoretică) despre eliberarea sexuală; cel mai des revenea în discursul ei cuvântul orgasm; am numărat: de patruzeci și trei de ori. Cultul orgasmului: utilitarismul puritan transpus în viața sexuală; eficiența contra trândăviei; reducerea coitului la un obstacol

ce trebuie depășit cât mai repede spre a ajunge la o explozie extatică, unicul scop adevărat al iubirii și al universului.

De ce a dispărut plăcerea zăbovei? Ah, unde sunt hoinarii de odinioară? Unde-s eroii leneși ai cântecelor populare, vagabonzii ce vântură lumea și dorm sub cerul liber? Au dispărut odată cu drumurile de țară, cu pașiștile și poienile, cu natura? Un proverb ceh descrie dulcea lor zăbavă printr-o metaforă: ei contemplă ferestrele Domnului. Iar cine contemplă ferestrele Domnului, acela nu se plictisește; e fericit. În lumea de azi, lenea s-a transformat în lipsă de ocupație, ceea ce e cu totul altceva: omul lipsit de ocupație se simte frustrat, plictisit, e veșnic în căutarea mișcării care-i lipsește.

Privesc în retrovizor: văd aceeași mașină care nu mă poate depăși din cauza circulației din celălalt sens. Lângă șofer stă o femeie; de ce nu-i povestește bărbatul ceva amuzant? De ce nu-i pune mâna pe genunchi? În loc de asta, îl înjură pe șoferul din față, care conduce prea încet; și nici femeii nu-i dă prin gând să-și mângâie vecinul cu mâna, conduce mental odată cu el și mă înjură și ea.

Mă gândesc la o altă călătorie, petrecută acum mai bine de două sute de ani, călătoria de la Paris spre un castel de la țară a Doamnei de T. și a tânărului cavalier care o însoțea.

E prima oară când sunt atât de aproape unul de celălalt, iar atmosfera nespus de senzuală din jurul lor se naște tocmai din lentoarea ritmului: legănați de mișcarea trăsurii, cele două trupuri se ating, întâmplător mai întâi, apoi voit, iar povestea se leagă.

2

Iată ce povestește nuvela lui Vivant Denon: un gentilom de douăzeci și cinci de ani se află într-o seară la teatru. (Nu i se menționează numele, nici rangul, dar eu mi-l imaginez cavaler.) În loja vecină vede o doamnă (nu-i aflăm decât prima literă a numelui: Doamna de T.), prietena amantei sale, Contesa. După spectacol, doamna îi propune s-o însoțească. Surprins de purtarea ei îndrăzneată, și cu atât mai derutat cu cât îl cunoaște pe iubitul ei, un anume Marchiz (nu-i vom afla numele; am intrat într-o lume a secretului, în care nu există nume), cavalerul, fără a pricepe nimic, se pomenește în caleașca frumoasei doamne. După o călătorie liniștită și plăcută, trăsura oprește undeva la țară, la peronul unui castel unde îi primește, ursuz, soțul Doamnei de T. Cinează tustrei

într-o atmosferă taciturnă și lugubră, apoi soțul se scuză și îi lasă singuri.

În acel moment începe noaptea lor: o noapte ca un triptic, o noapte ca un parcurs în trei etape: mai întâi se plimbă în parc; apoi fac dragoste într-un pavilion; în fine, continuă într-un alcov secret din castel.

În zori, amanții se despart. Nereușind să-și găsească odaia în labirintul de coridoare, cavalerul revine în parc, unde, uimit, îl întâlnește pe amantul Doamnei de T. Marchizul, abia sosit la castel, îl salută vesel și îi dezvăluie motivul straniei invitații: Doamna de T. avea nevoie de un paravan pentru ca el, Marchizul, să rămână ferit de bănuiala soțului. Bucuros că stratagema a reușit, face haz de tânărul nevoit să joace rolul ridicol de fals amant. Acesta, istovit după noaptea de dragoste, pleacă la Paris cu trăsura pe care i-o oferă Marchizul recunoscător.

Nuvela, intitulată *Fără urmări*, a fost publicată pentru prima oară în 1777; numele autorului era înlocuit (suntem în lumea secretului) cu șase majuscule enigmatice, M.D.G.O.R., pe care, dacă vrem, le putem citi ca: „M. Denon, Gentilhomme Ordinaire du Roi“. Apoi, într-un tiraj foarte mic și fără nume de autor, a fost republicată în 1779; în 1780 avea să apară sub numele altui scriitor. Noi ediții au apărut în 1802 și în 1812, tot

fără numele adevăratului autor. În sfârșit, după o perioadă de uitare care a durat jumătate de secol, a fost retipărită în 1866. De atunci, i-a fost atribuită lui Vivant Denon, iar în secolul nostru și-a câștigat o faimă crescândă. Astăzi se numără printre operele literare ce par să reprezinte cel mai bine arta și spiritul veacului al XVIII-lea.

3

În limbajul comun, noțiunea de hedonism desemnează o aplecare amorală spre o viață de plăceri – și chiar vicioasă. Este fals, bineînțeles: Epicur, cel mai mare teoretician al plăcerii, a înțeles fericirea într-un mod cât se poate de sceptic: simte plăcere cel care nu suferă. Așadar, noțiunea fundamentală a hedonismului e suferința; iar cum plăcerile aduc adesea mai multă nefericire decât fericire, Epicur nu recomandă decât plăcerile moderate, prudente. Înțelepciunea epicureică are un fundal melancolic: azvârlit în mizeria lumii, omul constată că singura valoare evidentă și sigură este plăcerea pe care o poate simți, oricât de mărunță: o gură de apă proaspătă, o privire îndreptată spre cer (spre ferestrele lui Dumnezeu), o mângâiere.

Modeste sau nu, plăcerile îi aparțin doar celui care le simte, iar un filozof i-ar putea reproșa hedonismului, pe drept cuvânt, că e clădit pe egoism. Totuși, după mine, nu egoismul e punctul vulnerabil al hedonismului, ci caracterul său (o, cât aș vrea să mă înșel!) dureros de utopic: într-adevăr, mă îndoiesc că idealul hedonist se poate realiza; mă tem că viața la care ne îndeamnă el nu este compatibilă cu natura umană.

Veacul al XVIII-lea, în arta sa, a scos plăcerile din ceața tabuurilor morale; a dus la nașterea atitudinii pe care o numim libertină și care emană din tablourile lui Fragonard sau Watteau, din paginile lui Sade, Crébillon-fiul sau Duclos. Iată de ce tânărul meu prieten Vincent adoră acest secol și, dacă ar putea, ar purta la rever, ca pe o medalie, efigia Marchizului de Sade. Îi împărtășesc admirația, dar adaug (fără să-l pot convinge cu adevărat) că măreția acestei arte nu stă în propaganda, ci în analiza pe care o face hedonismului. De aceea consider *Legăturile primejdioase*, de Choderlos de Laclos, unul dintre cele mai mari romane scrise vreodată.

Preocuparea exclusivă a personajelor sale e cucerirea plăcerii. Totuși, puțin câte puțin, cititorul înțelege că nu atât plăcerea le tentează, cât cucerirea. Că nu plăcerea și-o doresc în primul rând, ci victoria. Ceea ce mai